

uluslararası | international imam-i rabbani symposium
ندوة الإمام الرباني العالمية

İMÂM-I RABBÂNÎ
sempozyumu

Uluslararası İmâm-ı Rabbânî Sempozyumu Bildiri Özetleri
International Imam-i Rabbani Symposium Abstracts

Uluslararası İmâm-ı Rabbânî Sempozyumu (15-17 Kasım 2013)

International Imam-i Rabbani Symposium (15-17 November 2013)

İstanbul Tasavvuf Araştırmaları Merkezi (İSTAM) / *Chairman for Istanbul Sufi Studies Center*

1. Baskı: İstanbul, Kasım 2013 / *1st edition: Istanbul, November 2013*

1500 adet / *1500 copy*

Yayına Hazırlayan / *Prepared by*

K. Yusuf Ünal

Tercüme / *Translation*

Fulya Vatanserver - İsmail Eriř

Tasarım / *Design*

M. Sami Kaya - K. Yusuf Ünal

Baskı / *Printing*

Erkam Matbaası, İkitelli Org. San. Sit.

Turgut Özal Cad. No: 117/4

İkitelli - İstanbul, Tel: 0 (212) 671 07 00

ULUSLARARASI İMÂM-I RABBÂNÎ SEMPOZYUMU PROGRAMI

15 Kasım 2013 Cuma | Haliç Kongre Merkezi

- 13:30-14:45 **Açılış**
Protokol Konuşmaları / Opening Speeches
- 14:45-15:45: **Açılış Oturumu / Opening Session**
Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ / Uludağ Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN / Marmara Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi

16 Kasım 2013 Cumartesi | Bağlarbaşı Kültür Merkezi

- 10:00-11:15: **1. Oturum / 1st Session: İmâm-ı Rabbânî'nin Dönemi ve Hayatı**
Oturum Başkanı / Moderator: Prof. Dr. H. Kâmil YILMAZ / Diyanet İşleri Başkan Yrd.
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Marmara Ün. Fen Edebiyat Fak.
İmâm-ı Rabbânî'nin Yaşadığı Dönemde Hindistan'ın Sosyal, Siyasal ve Dini Durumu ile İmâm-ı Rabbânî'nin Misyonu
Prof. Dr. Necdet TOSUN / Marmara Ün. İlahiyat Fak.
İmâm-ı Rabbânî'nin Hayatı
Prof. Dr. Angelo SCARABEL / Ca'Foscari University, Venice, Italy
A Note on Hagiography: Imam Rabbani in the al-Hada'iq al-Wardiyyah of Shaykh Abd al-Majid al-Khani (m. 1318/1901) / Menkıbe Üzerine Bir Not: Şeyh Abdülmecid Hani'nin el-Hadaiku'l-verdiyye'sinde İmâm-ı Rabbânî
Prof. Dr. Reşat ÖNGÖREN / İstanbul Ün. İlahiyat Fak.
İmâm-ı Rabbânî'nin Çevresi: Şeyhi Baki Billah ve Pirdaşı Taceddin b. Zekeriyya

11:15-11:30 **Ara / Break**

- 11:30-12:30: **2. Oturum / 2nd Session: İmâm-ı Rabbânî'nin Eserleri**
Oturum Başkanı / Moderator: Prof. Dr. Mustafa AŞKAR / Ankara Ün. İlahiyat Fak.
Prof. Dr. Ramazan AYYALLI / Marmara Ün. İlahiyat Fak.
İmâm-ı Rabbânî'nin İsbâtü'n-Nübüvve'sinin Te'lîf Sebebi ve Mâhiyeti Hakkında Bir Mütâlâa

Prof. Dr. Muhammad Iqbal MUJADDIDI / Islamia College, Lahore, Pakistan (Retiret)
Imam-i-Rabbani's Concept of Wahdat-ul-Shuhud and its Impact on Sufism /
İmâm-ı Rabbânî'nin Vahdet-i Şuhûd Düşüncesi ve Bunun Tasavvufteki Etkisi

Prof. Dr. Ekrem Buğra EKİNCİ / Marmara Ün. Hukuk Fakültesi
İmâm-ı Rabbânî'nin Tecdid Anlayışı ve Müceddidliği

Doç. Dr. Ekrem DEMİRLİ / İstanbul Ün. İlahiyat Fak
Vahdet-i Vücûd ve Vahdet-i Şuhûd Meselesini Anlamak

17 Kasım 2013 Pazar | Bağlarbaşı Kültür Merkezi

- 10:00-11:00: **5. Oturum / 5th Session: İmâm-ı Rabbânî'nin İlmî Görüşleri**
Oturum Başkanı / Moderator: Prof. Dr. Ramazan MUSLU

Ahmet Hamdi YILDIRIM / Araştırmacı Yazar
İmâm-ı Rabbânî'nin Mektuplarındaki Fıkhî Görüşleri

Talha Hakan ALP / Araştırmacı Yazar
İmâm-ı Rabbânî'nin Kelâmî Görüşleri

Mahmut EREN / Araştırmacı Yazar
Mektûbat-ı İmâm-ı Rabbânî'nin Genel Muhtevası

Nimetullah ARVAS / Van Müftüsü
İmâm-ı Rabbânî'nin Üzerinde Durduğu İki Önemli Husus: İhlâs ve Peygambere Tâbiyyet

Yacoub DOUKOURE / Araştırmacı Yazar, Mali
الإمام الرباني السرهندي حياته وتصوفه وجهوده العلمية والدينية / İmâm-ı Rabbânî Sirhindî: Hayatı, Tasavvufî Görüş-
leri, İlmî ve Dinî Çabaları

11:00-11:15: Ara / Break

- 11:15- 12:30: **6. Oturum / 6th Session: İmâm-ı Rabbânî'nin Anadolu'daki Tesirleri**
Oturum Başkanı / Moderator: Prof. Dr. Mustafa KARA / Uludağ Ün. İlahiyat Fak.

Prof. Dr. Yakup ÇİÇEK / Marmara Ün. İlahiyat Fak.
Tibyânu Vesâil'e Göre İmâm-ı Rabbânî ve Müceddidîlik

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK / Hitit Ün. İlahiyat Fak.
İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin XVIII. Yüzyıl Anadolu Toplumundaki Nakşebendîlere Tesirleri

Katılımcılar (İsim sırasına göre)

Prof. Dr. Arif NAUSHAHI (Government Gordon College, Islamabad, Pakistan)
Prof. Dr. Abdülhakim YÜCE (Celal Bayar Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL (Marmara Ün. Fen Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Angelo SCARABEL (Ca' Foscari University, Venice, Italy)
Prof. Dr. Arthur F. BUEHLER (University of Victoria, Wellington, New Zealand)
Prof. Dr. Demetrio GIORDANI (University of Modena and Reggio Emilia, Italy)
Prof. Dr. Ekrem Buğra EKİNCİ (Marmara Ün. Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. Ghulam MOEEN UD DIN (Punjab University, Lahore, Pakistan)
Prof. Dr. H. Kâmil YILMAZ (Diyanet İşleri Başkan Yrd.)
Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN (Marmara Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. İrfan GÜNDÜZ (Marmara Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Mahmud Erol KILIÇ (Marmara Ün. İlahiyat Fak.; İKÖPAB Genel Sekreteri)
Prof. Dr. Mehmet Emin AY (Bursa Müftüsü)
Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ (Diyanet İşleri Bşk.)
Prof. Dr. Metin IZETİ (Tetova/Kalkandelen Üniversitesi, Makedonya)
Prof. Dr. Muhammad Iqbal MUJADDIDI (Government Islamia College, Department of History, retired, Lahore, Pakistan)
Prof. Dr. Mustafa AŞKAR (Ankara Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Mustafa KARA (Uludağ Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Mustafa TAHRALI (Marmara Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Necdet TOSUN (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Ömer ÇELİK (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Ramazan AYVALLI (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Ramazan MUSLU (İzmir Müftüsü)
Prof. Dr. Reşat ÖNGÖREN (İstanbul Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Süleyman DERİN (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ (Uludağ Ün. İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Yakup ÇİÇEK (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Doç. Dr. Dilaver SELVİ (Kastamonu Ün. İlahiyat Fak.)
Doç. Dr. Ekrem DEMİRLİ (İstanbul Ün. İlahiyat Fak.)
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK (Hitit Ün. İlahiyat Fak.)
Doç. Dr. Safi ARPAGUŞ (Marmara Ün. İlahiyat Fak.)
Doç. Dr. Sayfiddin RAFIDDINOV (Özbekistan Fenler Akademisi Alişir Nevai Dil ve Edebiyat Enstitüsü, Taşkent, Özbekistan)
Dr. Abdurrahman MEMİŞ (Araştırmacı Yazar)
Dr. Âdem ERGÜL (Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı İLAM)
Dr. Necdet YILMAZ (Araştırmacı Yazar)
Dr. Tayyeb Sajjad ASGHAR (Aligarh Muslim University, India)
Ahmet Hamdi YILDIRIM (Araştırmacı Yazar)
Erdal ÇİFTÇİ (Araştırmacı Yazar)
Mahmut EREN (Araştırmacı Yazar)

İmâm-ı Rabbânî'nin Yaşadığı Dönemde Hindistan'ın Sosyal, Siyasal ve Dinî Durumu ile İmâm-ı Rabbânî'nin Misyonu

Ahmet ŞİMŞİRGİL

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

İmâm-ı Rabbânî, XVII. yüzyılda yaşamış, Hindistan ve İslâm dünyasının önde gelen şahsiyetlerinden biridir. Çok iyi bir medrese eğitimi almıştır. Ailesi de dâhil olmak üzere tam bir tasavvufî çevrede yetişmiş âdetâ tasavvuf kültürü ile yoğrulmuştur.

Diğer taraftan İmâm-ı Rabbânî'nin yaşadığı çevre ve dönem, dinî fikir tartışmalarının en yoğun olarak yaşandığı bir devredir. Özellikle Ekber Şah'ın dinî sahadaki faaliyetleri İslâm dünyasını derinden etkilemiştir. İmâm-ı Rabbânî de yaşadığı çağın bu sıkıntlarına duyarsız kalmamış, ömrünün büyük bir kısmını mücâdeleler içerisinde geçirmiştir. Bu devrede yaptığı siyâset, dönemin Müslümanlarına olduğu kadar sonraki asırlara da ışık tutacak mâhiyettedir.

Bu makalede İmâm-ı Rabbânî döneminde siyasî yapının yanı sıra onun bid'at fırkalarına karşı mücadelesi, bu mücadelenin prensipleri, devlet başkanlarına bakışı ve devlet adamlarına karşı nasıl bir irşad metodu uygulanacağına dair görüşleri ortaya konulacaktır.

The Social, Political and Religious Position of India during Imam Rabbani's Era and Imam Rabbani's Mission

Imam Rabbani is one of the leading personalities of India and the Muslim world during the seventeenth century. Having received a very grounded *madrassa* education, he and his family included were raised in a complete Sufi milieu and were kneaded, so to speak, with the culture of Sufism.

From another standpoint, the environment and era in which Imam Rabbani lived is one wherein debates of religious ideas were experienced most keenly. Most particularly, the activities of Akbar Shah on the religious arena had a deep effect on the Muslim world. Imam Rabbani did not remain indifferent to these difficulties of his age and spent the greater part of his life in struggle. His politics during this era possess the capacity to shed light on the Muslims in successive centuries as much as those of his age.

This paper will present Imam Rabbani's struggle against the *bid'a* factions in addition to the political structure of his day, the principles of this struggle, his approach to heads of state and his views concerning the method of guidance to be used for statesmen.

İmâm-ı Rabbânî'nin Hayatı

Necdet TOSUN

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

“İmâm-ı Rabbânî” ve “Müceddid-i Elf-i Sâni” lakaplarıyla anılan Ahmed b. Abdülehad Sirhindî, XVII. yüzyılda Hindistan’da yaşamış olan bir âlim ve sûfidir. Hicrî 971 (m. 1564) senesinde Hindistan’ın Sirhind şehrinde doğan İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî, babasından ve diğer bazı âlimlerden hem dinî ilimler okudu hem de tasavvuf yolunda ilerledi. Babasından tasavvuf yolunda icâzet almış olmasına rağmen, Nakşbendî şeyhi Bâkî Billah’a bağlanıp ondan da tasavvufî eğitim ve icâzet aldı. Genç yaşında Hindistan’ın o zamanki başkenti Agra’ya gidip devrin yöneticilerine reddiye mâhiyetinde *İsnâtü'n-nübüvve* ve *Redd-i Revâfız* gibi eserlerini kaleme alan İmâm-ı Rabbânî'nin İslâmî ilkeleri savunma konusunda cesur bir karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sonraki hayatında kaleme aldığı mektuplarında da bu mizacı ve üslûbu görülmektedir.

1619 yılında Hindistan padişahı Cihangir, İmâm-ı Rabbânî'nin müridlerinin çoğalmasından endişe ederek onu bazı bahaneler ileri sürmek sûretiyle hapsedirmiş ise de, İmâm-ı Rabbânî doğru bildiği yoldan ayrılmamış ve Kur’ân-Sünnet çizgisinde bir İslâm ve tasavvuf anlayışını yerleştirmek için mücâdelesine devam etmiştir. Hindistan’da sayıca azınlık durumunda olan Müslümanların güçlenmesi ve Hindu kültürünün tesirinden uzaklaşıp bid’atlerden arınması için çalışmıştır. 1624’te Hindistan’ın Sirhind şehrinde vefât eden İmâm-ı Rabbânî, kaleme aldığı eserlerle hem önemli bir ihyâ ve tecdid hareketini başlatmış, hem de tasavvufun keşfe dayalı derin irfânî konularını sistematik bir şekilde anlatarak tasavvuf kültürüne önemli katkılar sağlamıştır.

Imam Rabbani's Life

Known with the titles ‘Imam Rabbani’ and ‘Mujaddid Alf Thani’, Ahmad b. ‘Abd al-Ahad Sirhindi is a scholar and Sufi who lived in India during the seventeenth century. Born in the Indian city of Sirhind in 951 Hijri (1564 CE), Imam Rabbani Ahmad Sirhindi both received instruction the religious sciences from his father and other scholars, while at the same time advancing on the Sufi path. Despite having received *ijaza* from his father in the Sufi path, he became affiliated with Naqshbandi shaykh Baqi Billah, educated and given authorisation to teach from him also. Going to Agra the Indian capital at the time at a young age, Imam Rabbani authored such works as the *Isnat al-Nubuwwa* and *Radd-i rawafız*, as refutations to the rulers of the day. It can thus be understood

that he was unflinching in defending the principles of Islam. This temperament and style is also visible in the letters he penned later in life.

Even if, in 1619 the Indian Emperor Jahangir had Imam Rabbani imprisoned, making various excuses for fear of the increasing number of his disciples, Imam Rabbani did not abandon the path he saw to be right and continued his struggle to establish an understanding of Islam and Sufism in line with the Qur'an and Sunna. He strove for the strengthening of the Muslim minority in India, their pulling away from the influence of Indian culture and their being purged of innovations in religion (*bid'a*). Passing away in Sirhind in 1624, Imam Rabbani pioneered an important movement of revival and renewal with his works and made significant contributions to Sufi culture by means of systematic expounding of Sufism's deep, discovery-based matters pertaining to intimate knowledge.

Menkıbe Üzerine Bir Not: Şeyh Abdülmecid Hani'nin el-Hadâikü'l-verdiyye'sinde İmâm-ı Rabbânî

Angelo SCARABEL

Prof. Dr., Ca'Foscari University, Venice, Italy

Şeyh Abdülmecid el-Hani eş-Şafii XIX. asır Suriye'sinde Nakşbendî Müceddidiyye şeyhlerindendi. *el-Hadâikü'l-verdiyye* adlı eseri ilim adamları arasında XIX. asır Anadolu ve Suriye'si tarikatlar tarihi konusunda tarihsel bir kaynak olarak tanınan meşhur bir eserdir. Bu eser aynı zamanda başlangıcından kendi zamanına kadarki Nakşbendî şeyhlerinin kısa biyografilerinin koleksiyonudur. Bu biyografiler aslında içerisinde her bir şeyhin kendilerine “hayat verdiği” tasavvufî doktrinlerin birer yansımasının olduğu birer menâkıbnâmedir. Bu bakış açısından bizim bu menâkıbnâmelerde gördüğümüz deyimler ve ibâreler anlam yoksunu kalıplaşmış birer yargı olmaktan ziyâde mânevî bir mesajın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu makale bu konuyu ele alacak olan bir makale olacaktır.

A note on Hagiography: Imam Rabbani in the al-Hada'iq al-Wardiyyah of Sayh Abd al Majid al-Hani (m. 1318/1901)

Sayh Abd al-Majid al-Khani ash-Shafi'i was a Shaykh of the Naqshbandiyya Mujaddidiyya in nineteenth century Syria. His work, *al-Hada'iq al-Wardiyyah* is well known among the scholars, as a historical source for the history of the *tariqa* in nineteenth century Anatolia and Syria. This book is also a collection of short biographies of the *Shuyukh* Naqshbandi, from the beginning till his time. These biographies are in fact hagiographies, in which each personality is the reflection of the Sufi doctrines he “incarnates”. From this point of view, far from being mere stereotypes devoid of meanings, the formulae and expressions we find in these hagiographies are an integral part of a spiritual message. This paper will be an essay on this issue.

İmâm-ı Rabbânî'nin Çevresi: Şeyhi Baki Billah ve Pirdaşı Taceddin b. Zekeriyya

Reşat ÖNGÖREN

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İmâm-ı Rabbânî gibi Bâkî Billah'tan hilâfet alan Tâceddin b. Zekeriyyâ ile birlikte Nakşbendiyye tarikatında Tâciyye kolu meydana gelmiş ve bu kol Hicaz bölgesinde etkili olmuştur. Şeyh Tâceddin tasavvuf eğitimi başlangıçta Üveysî olarak gerçekleştirmiş, Nakşbendiyye'den önce daha başka tarıklardan da icâzet almıştır. İrşad faaliyetine başladıktan sonra müridlerin meşrebini dikkate alarak onları hilâfet aldığı tarikatların her hangi birinin usûlüne göre eğittiği, ayrıca cin tâifesinden de müridlerinin olduğu nakledilmektedir. Öte yandan Mekke'de kurduğu tekkesinde bir yandan Nakşbendî zikri yaptırırken diğer yandan Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsü'l-hikem*'ini okuttuğu belirtilmektedir.

Bu tebliğde Tâceddin b. Zekeriyyâ'nın yetişmesi ve tasavvufî faaliyetleri bağlamında “Üveysîlik ve Hızır (a.s.) ile buluşma”, “Birden fazla tarîkattan hilâfet alma”, “Mürîdleri farklı tarikatların usullerine göre eğitme”, “Bir Nakşbendî şeyhi olarak İmâm-ı Rabbânî döneminde İbnü'l-Arabî'nin görüşlerini yayma” gibi konular tasavvuf bakış açısıyla değerlendirilecek, ayrıca Mekke merkezli Hicaz bölgesinde tasavvufî yapılanmanın mâhiyeti ortaya konulacaktır.

Imam Rabbani's Shaykh Baqi Billah and Fellow Pir Taj al-Din ibn Zakariya's Approach to Sufism

With Taj al-Din ibn Zakariya, who received vicegerency (*khilafah*) from Baqi Billah like Imam Rabbani, the Tajiyya sub-branch of the Naqshbandiyya order emerged and this sub-branch was influential in the Hijaz region. Shaykh Taj al-Din initiated his Sufi education through the *Uwaysi* type of 'spiritual transmission' and received *ijaza* from other Sufi orders prior to the Naqshbandiyya. It is also reported that after having commenced his teaching he trained his disciples in accordance with the particular initiatory tradition of their own Sufi order and that he even had disciples from the company of the *jinn*. In the meantime, it is also recorded that whilst conducting Naqshbandi *dhikr* in the Sufi lodge he established in Makka on the one hand, he simultaneously instructed in Muhy al-Din ibn al-'Arabi's *Fusus al-Hikam* on the other.

In this paper, issues such as Taj al-Din ibn Zakariya’s “encounter with the *Uwaysi* tradition and with Al-Khidr,” “receiving vicegerency from more than one Sufi order,” “educating his disciples in accordance with the initiatory traditions of diverse Sufi orders” and “spreading the views of Ibn ‘Arabi in the era of Imam Rabbani as a Naqshbandi shaykh,” within the context of his education and training, as well as his Sufi activities, will be assessed. Moreover, the nature of the Makka-centred Sufi formation in the Hijaz region will also be presented.

“İmâm-ı Rabbânî'nin İsbâtu'n-Nübüvve'sinin Te'lif Sebebi ve Mâhiyeti Hakkında Bir Mütâlaa”

Ramazan AYVALLI

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bizim tebliğimizde mevzû-i bahis edeceğimiz *İsbâtu'n-nübüvve* kitabının, Ekber Şâh'ın “Dîn-i İlâhî” adıyla ortaya attığı beşerî dîne bir reddiye olmak üzere yazılmış olduğu kayıtlıdır.

Bu tebliğimizi, altı ana başlık hâlinde takdim etmek istiyoruz:

1. Ebü'l-Feth Celâleddîn Muhammed Ekber Şâh'ın kimliği,
2. Ekber Şâh'ın yaşadığı dönem ve coğrafya,
3. Ekber Şâh'ın ortaya attığı “Dîn-i İlâhî”nin bazı esâsları ve müntesiplerinin bulunup bulunmadığı,
4. İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i Elf-i Sâni Ahmed Fârûkî Serhendî/Sirhindî'nin ilmî şahsiyeti,
5. İmâm-ı Rabbânî'nin “Dîn-i İlâhî”ye reddiye olarak yazdığı *İsbâtu'n-Nübüvve* isimli kitâbının mâhiyeti,
6. Netîce.

A Consideration of Imam Rabbani's Isbat al-Nubuwwa: Purpose and Composition

It has been documented that the work *Isbat al-Nubuwwa*, which will be discussed in this paper, was written as a refutation of the ‘Din-i Ilahi’ religion established by Akbar Shah.

This paper will be presented under six main headings:

1. The personality of Abu al-Fath Jalal al-Din Muhammad Akbar Shah;
2. The era and geographical region in which Akbar Shah lived;
3. Some principles of the ‘Din-i Ilahi’ Akbar Shah established and whether or not it had followers;
4. Mujaddid Alf Thani Imam Rabbani Ahmad Faruqi Serhendi/Sirhindi's Scholarly Personality;
5. The make-up of the Isbat al-Nubuwwa Imam Rabbani authored as a refutation to ‘Din-i Ilahi’; and
6. Conclusion.

Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî'nin Tahkikli Yeni Neşrine Olan İhtiyaç

Arif NAUSHAHİ

Prof., Government Gordon College, Islamabad, Pakistan

İkinci bin yılın müceddidi olarak bilinen Şeyh İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin (971-1034h/1564-1624) Farsça mektupları onun üç farklı mürîdi tarafından üç cilt hâlinde derlenmiştir. Bu derleme *Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî* olarak bilinmektedir. *Mektûbât*, Alt Kıta, Afganistan, Türkiye, Orta Asya ve Fars dilinin ve Nakşbandî tarîkatının etkisinin olduğu her yerdeki tasavvufî çevrelerde çok popüler ve saygıdeğer bir kitaptır.

Mektûbât'ın matbaa sonrası dönemlere ait pek çok baskısını bulduğumuz gibi matbaa öncesi dönemlere ait de yüzlerce el yazması nüshasına sahibiz. *Mektûbât*'ın en önde gelen nüshası Hindistanlı Müslüman âlim Noor Ahmad Amritsari (d. 1348 h/1930) tarafından neşredilen ve ilk kez 1327-34h arasında Amritsar, Hindistan'da basılan nüshasıdır. Bu baskı daha sonra defalarca birçok ülkede tekrar basılmıştır. Bundan sonra elimizde başka baskılar olmuş olsa da Noor Ahmad nüshasına kıyasla bunlar kritik ve tatmin edici baskılar değildir.

Bu tebliğde şunları yapmaya çalışacağım:

1. *Mektûbât*'ın bazı nadir el yazması nüshalarını ve onun yeni bir edisyon kritiği için faydalı olabilecek nüshaları tanıtmak,
2. Yeni bir edisyon kritiği hazırlama planı. Önerilen bu edisyon, tüm talepleri ve modern neşir ve baskı teknikleri ile aynı zamanda modern ilim dünyasının ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Necessity of a New Critic Edition Of Maktubat-i Imam Rabbani

Collection of Persian letters of Imam Rabbani Shaykh Ahmad Sirhindi known as *Mujaddid Alf Thani* (971-1034/1564-1624) has been compiled in three volumes by his three different *murids*. This collection is known as *Maktubat-i Imam Rabbani*. The *Maktubat* is very popular and respectable book among mystic circles of Subcontinent, Afghanistan, Turkey and Central Asia and where ever the influence of Persian language and Naqshbandi order exists.

In pre-printing era we find hundreds of handwritten copies of *Maktubat* as well as in post printing era we also have many editions of this book. The most prominent edition of *Maktubat* was edited by Noor Ahmad Amritsari (d. 1348/1930) an Indian Muslim scholar, which was first published in

Amritsar, India during 1327-34h. This edition has been reprinted in many countries repeatedly. After that we have also some editions but compare to Noor Ahmad, these editions are not critic and satisfactory.

In this article I will try to:

1. Introduce some rare manuscripts of *Maktubat* and editions which can be useful for a new critic edition of *Maktubat*.
2. Scheme of preparing the new critic edition. This purposed edition should meet all demands and needs of modern techniques of editing and printings as well as modern scholarship.

Müstakimzâde Sadeddin Süleyman ve Mektûbât Tercümesi

Abdurrahman MEMİŞ

Dr., Üsküdar Kandilli Kız Anadolu Lisesi Müdürü

Müceddidiyye tarîkatı, Nakşbendiyye tarîkatının önemli bir şûbesidir. İmâm-ı Rabbânî'ye atfen anılan tarîkat önceleri Hindistan bölgesinde kabul görmüş iken sonraki süreçte Anadolu topraklarında da yayılma imkânı bulmuştur.

Tarîkatın Anadolu'da intişârı noktasında önemli şahsiyetlerden olan Muhammed Ma'sûm'un halifesi Muhammed Murad Buhârî (ö. 1141/1729) 1681-1686 yılları arasında İstanbul'da bulunmuş ve sultanın teveccühünü kazanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Şeyhülislâm Feyzullah Efendi başta olmak üzere birçok âlim kendisi vasıtasıyla Müceddidiyye (Nakşbendiyye) tarîkatına intisâb etmiştir.

İmâm-ı Rabbânî'ye bağlanan diğer bir silsile içerisinde yer alan Muhammed Ma'sûm'un halifesi Şeyh Ahmed Cüryanî Cârullah'a (ö. 1119/1707) çok sayıda Osmanlı bürokratu müntesibdir.

Anadolu'da Müceddidîliği yayan şahsiyetlerden biri de Mehmed Emîn Tokadî (ö. 1158/1745)'nin halifesi olan Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi (ö. 1202/1788)'dir.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi hocası Mehmet Emin Tokadî hazretlerinin vefâtından sonra ilmî çalışmalarına devam ederek birçok eser kaleme almıştır. *Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî'yi* ve *Mektûbât-ı Ma'sûmî'yi* üçer cilt hâlinde Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir. *Mektûbât*, İslâm dünyasında yazılan eserler arasında kendine has özellikleri olan benzeri bulunmayacak derecede kıymetli bir eserdir.

Mustakimzade Sa'deddin Suleyman and the Translation of the Maktubat

The Mujaddidiyya *tariqa* or Sufi order is an important branch of the Naqshbandiyya order. While the Sufi order ascribed to Imam Rabbani initially gained acceptance in the Indian region, it later found the opportunity to spread in Anatolia.

Muhammad Murad Bukhari (d. 1141/1729), the successor of Muhammad Ma'sum, one of the key personalities in relation to the dissemination of the Sufi order in Anatolia, resided in Istanbul between the years 1681-1686 and earned the regard of the Sultan. As a result of these efforts, many

scholars became affiliated with the Naqshbandiyya Sufi order – Şeyhülislam Feyzullah Efendi first and foremost – through his agency.

In another spiritual chain connected to Imam Rabbani, a large number of Ottoman bureaucrats were followers of Muhammad Ma’sum’s successor Shaykh Ahmad Juryani Jarullah (d. 1119/1707).

One of the figures spreading the Mujaddidiyya order in Anatolia was Mustakimzade Sa’deddin Suleyman (d. 1202/1788), deputy of Mehmed Emin Tokadi (d. 1158/1745).

Continuing his academic pursuits following the death of his spiritual guide Mehmet Emin Tokadi, Mustakimzade Sa’deddin Suleyman Efendi penned a great many works. He translated the *Maktubat-i-Imam Rabbani* and *Maktubat-i Ma’sumi* into Ottoman Turkish, each in three volumes. Unique among texts written in the Muslim world in many ways, the *Maktubat* is an unparalleled work.

One of these is his *Mabda wa Ma'ad*, wherein he discusses such matters as spiritual journeying, spiritual states and stations in Sufism, manifestations of the Divine acts and attributes, the mystery of Divine Unity, the essentials of propriety and method in guiding others, as well as theological matters. Consisting of sixty-one parts, this work is made up of Imam Rabbani's writings at different times, compiled by his student Muhammad Siddiq al-Badakhshi Kishmi (d. 1050/1640) while he was still alive in the year 1019/1610. Due to the fact that this work, considered the synopsis of the *Maktubat*, touches upon a great number of key issues pertaining to Sufism and Sufi orders - spiritual journeying (*sayr suluk*) and spiritual states and stations (*hal* and *maqam*) first and foremost - it assumes utmost importance. Written in Persian, this work has been translated into Ottoman Turkish, Arabic, Urdu among other languages. Its translation into modern Turkish, has been published by Professor Necdet Tosun, along with the two other treatises.

In this paper, the work *Mabda wa Ma'ad* will be presented in comparison with other key Sufi sources. Its manuscripts, annotations and translations will also be examined.

Sünnetin İhyâ Edicisi Olarak İmâm-ı Rabbânî

Abdülhakim YÜCE

Prof. Dr., Celâl Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İmâm-ı Rabbânî söz konusu olduğunda, hayatı, şahsiyeti, düşünceleri ve mücâdelesini özetleyen şu cümleler âdetâ peş peşe sıralanır: Müceddid-i Elf-i Sâni, *Muhyi's-sünne*, Şeriatla Tarîkatı Cemedden muhakkik... Bu ifâdeler, dînin iki ana temelinden ikincisi olan sünnetin hem önemine, hem İmâm-ı Rabbânî'nin yaşadığı çağda sünnetin ne kadar çok hırpalandığına, hem de onun bu konudaki başarısına işaret etmektedir. *Te'yidu Ehli's-sünne* ve *İsbâtü'n-nübüvve* adlarıyla yazdığı müstakil iki eserinin yanı sıra, birçok mektubunda da bu konulara değinmektedir. Meselâ 266. mektupta Ehli sünnet itikadını geniş bir şekilde işlemektedir. Tevhid, ibâdet, bid'at, sahâbe, namaz vb. konulara dâir mektupları ve kendine has bazı görüşleri sünneti ihyâ meselesini çerçeveleyen temel konular olarak ele alınabilir.

Imam Rabbani as the Reviver of the Sunna

When Imam Rabbani is the subject of discussion, the following statements summarising his life, person, thoughts and struggle are enumerated: *Mujaddid al-Alf al-Thani* (Renewer of the Second Millennium), *Muhyi al-Sunna* (Reviver of the Sunna), the *Muhaqqiq* (Verifier) who has brought together the *Shari'a* and *Tariqa*... These statements demonstrate the importance of the Sunna, the second of the primary sources of Islam, and the extent to which the Sunna was buffeted about in the era in which Imam Rabbani lived, as well as his success in this regard. In addition to the two separate monographs *Ta'yid-i Ahl al-Sunna* and *Isbat al-Nubuwwa*, he touches upon these subjects in a great many of his letters. For instance, he expounds Ahl al-Sunna belief at length in his 266th letter. His letters and specific views pertaining to Divine Oneness and Unity, innovation in religion, the Companions, the prescribed prayer and the like, can be examined as the key elements forming the framework of the matter of reviving the Sunna.

Şeyh Ahmed Sirhindî'nin Öğretilerinde Şerîata Bağlanmak

Demetrio GIORDANI

Prof. Dr., University of Modena and Reggio Emilia, Italy

Şeyh Ahmed Sirhindî'nin öğretileri kendisinin de Hindistan'daki en önde gelen temsilcilerinden biri olduğu Nakşbendî ekolü geleneğinde kökleşmiştir. Bu belki de mânevî tecrübe bağlamında geleneksel kurallara çok sıkı bir şekilde riâyet etmenin gerekliliğini vurgulamak sûretiyle hukukun (şeriatin) önceliğini en kuvvetli şekilde vurgulayan ekoldür. Nakşbendî tarîkatı üstadlarının öğretilerindeki en yaygın temalardan biri şerîata (*iltizâm-ı şerîa*) ve Nebevî sünnete bağlılığın (*ittibâ-i sünnet*) gerekliliğidir. Sirhindî'nin öğretilerine göre herhangi bir şekildeki mânevî tecrübe şerîatın sınırları içerisinde olmak zorundadır, zira birçok sûfinin iddia ettiklerinin aksine “Yol” (Tarîkat) ve “asıl gerçek” (Hakikat) şerîatın hizmetkârlarıdır, bunun tersi söz konusu olamaz. Tasavvufun sadece tek bir alanı vardır: Allah'a teslimiyet (İslâm), iman ve en güzel şekilde davranmanın (ihsan) toplamına eşit olan şerîat. Bu müceddidin öğretilerinde Hukuk konseptinin nasıl formel yönünün ötesinde çok daha derin bir anlamı olduğunu göstermektedir.

The essential necessity of the law (*iltizâm-i sharî'at*) according to Shaykh Ahmad Sirhindi's teachings

Shaykh Ahmad Sirhindi's teachings are fully rooted in the tradition of the Naqshbandi School, of which he was the most senior representative in India. This school is perhaps the one that has most strongly emphasized the priority of the law in the context of spiritual experience, by enhancing rigorous observance of traditional rules. One of the most common themes in the teaching of the masters of the Naqshbandi Order is the essential necessity of the law (*iltizam al-shari'a*), and conforming oneself to the prophetic tradition (*ittiba' al-sunna*). According to Sirhindi's teachings, any form of spiritual experience must fall within the boundaries of the law, since, contrary to what is claimed by many Sufis, the “Way” (*tariqa*) and the Essential Reality (*haqîqat*) are the maidservants of the law, and not vice versa. Sufism has only one domain: the *shari'a*, which is equal to the sum of submitting to God (*Islam*), faith (*Iman*), and behaving in a beautiful manner (*Ihsan*). This shows how, in the teachings of the *Mujaddid*, the concept of Law has a much deeper meaning than its mere formal aspect.

İmâm-ı Rabbânî'nin Kur'ân Âyetlerini Anlaması ve Yorumlaması

Ömer ÇELİK

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Meşhur İslâm âlimi ve mutasavvıfı İmâm-ı Rabbânî (k.s.), kaleme aldığı eserlerini, mektuplarını ve dile getirdiği düşüncelerini bütünüyle Kur'ân âyetlerine ve Peygamberimiz (s.a.)'in sünnetine dayandırmakta; kurtuluş için Kur'ân ahkâmına ve Efendimiz (s.a.)'in sünnetine itaatın zarûri olduğunu sıklıkla dile getirmektedir.

Biz bu tebliğimizde, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin yazılarında yer verdiği, işaret ettiği, tefsir ve izah etmeye çalıştığı, delil olarak getirdiği âyetlerden hareketle onun Kur'ân âyetlerini anlama ve yorumlama yöntemini tespit etmeye çalışacağız.

Bu tespiti yaparken de rivâyet tefsiri yönünden âyeti âyetle, âyet-i kerimleri Hazreti Peygamber (s.a.)'in sözleriyle ve âyet-i kerimleri sahâbe sözleriyle tefsirini misalleriyle arz edeceğiz.

Yine dirâyet tefsiri yönünden âyetleri nasıl tefsir ve izah ettiğini göreceğiz.

Özellikle İmâm-ı Rabbânî'nin bir tasavvuf önderi olması ve Müceddid-i Elf-i Sâni (İkibininci yılın yenileyicisi) unvanını taşıması cihetiyle işârî (tasavvufî) tefsir yönünden âyetleri nasıl anlayıp yorumladığı gerçekten büyük bir merak konusudur. İmâm-ı Rabbânî'nin “Allah'ın sıfatları ve O'nunla beraber olma şuuru”; “Allah'a ve Rasûlüne muhabbet”, “İtaat ve ittibâ”; “Tarîkatın lüzûmu”; “Mürşide intisab”; “Zikrullah”; “Cehrî ve hafî zikir”; “Murâkabe”; “Velâyet”; “Hatm-i hâcegân”; “Râbita”; “Tevessül ve istiğâse”; “Nefs ve nefis tezkiyesi”; “Seyr illallah”; “Hâller ve makamlar” gibi tasavvufun alanına giren konuları, ilgili âyetler ışığında nasıl incelemekte ve âyetlere bu açıdan nasıl yaklaşımlar sergilemektedir?

Bütün bu hususları tefsir ilminin kâide ve esaslarını da dikkate alarak ele alacak, değerlendirecek ve bir sonuca ulaşmaya gayret göstereceğiz.

Imam Rabbani's Understanding and Interpretation of the Qur'anic Verses

Prominent Muslim scholar and Sufi Imam Rabbani locates the entirety of his works, letters and thoughts in Qur'anic verses and the Sunna of the Messenger of Allah, upon him be peace and blessings. He frequently expresses the indispensable nature of adherence to the Qur'anic rulings and the Prophetic practice.

In this paper, I will attempt to identify Imam Rabbani's particular method of understanding and interpreting the Qur'anic verses with reference to the verses he includes, alludes to, endeavours to interpret and provides commentary on, in substantiating his arguments.

In doing so, I will present his commentary of Qur'anic verses by means of other verses, the traditions of the Prophet, upon him be peace and blessings, and with the words of the Companions, from the perspective of *riwaya* (historical) exegesis.

Again, we will see the manner in which he provides commentary and interpretation of the Qur'anic verses from the perspective of *diraya* (textual) Qur'anic commentary.

In particular, Imam Rabbani's being a Sufi leader and with respect to his assuming the title, *Mujaddid Alf Thani*, the manner in which he understands and interprets the Qur'anic verses from an *ishari* (Sufi) perspective is a great topic of interest. How does Imam Rabbani examine such themes pertaining to the Sufi discipline as "the Attributes of Allah and the consciousness of being with Him," "love of Allah and His Messenger," "obedience and adherence," "the necessity of *tariqa*," "attachment to the spiritual guide," "remembrance of Allah and mentioning His names," "recollection with the tongue and recollection with the heart (*dhikr khafi* and *dhikr jahri*)," "self-examination (*muraqaba*)," "friendship with God (*walaya*)," "congregational recollection (*khatm al-hajagan*)," "affinity (*rabita*)," "mediation and aid (*tawassul* and *istighatha*)," "the *nafs* and its purification," "spiritual journeying (*sayr illallah*)" and "spiritual states and stations" in the light of the relevant verses and what kinds of approach does he demonstrate towards these verses of the Qur'an from such a standpoint?

In this paper, I aim to discuss and evaluate all these issues in consideration of the rules and principles of the science of *tafsir*, and draw a conclusion therefrom.

İmâm-ı Rabbânî'nin Kur'ân ve Sünnete Dayalı Tasavvuf Görüşü

Süleyman DERİN

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sûfîler için tarih boyunca en büyük sıkıntı tasavvufun Kur'ân ve sünnet ile olan uygunluğunu koruma hususunda olmuştur. Zira zaman zaman sûfîlerin müşâhede ettikleri ilham, keşif, cezbe ve sekir hâlleri fıkıh ve kelâm açısından ciddi problemler ortaya çıkarmıştır. Bu tebliğimiz İmâm-ı Rabbânî'nin gerek kelâm, gerekse de fıkıh açısından tasavvufun problematik yönlerine getirdiği yeni bakış açısını ele alacaktır. Keşif ve ilhâmın güvenilirliği, ibâdetlerin fazîlet sıralaması, rûhanî eğitim metodu, riyâzat ve zikir gibi muhtelif konularda İmâm-ı Rabbânî'nin getirdiği yeni yorumlar günümüz insanı için de tazeliğini korumaktadır. Tebliğ buna benzer konularda onun görüşleri yanında diğer sûfîlere getirdiği eleştirileri de ele alacaktır.

Imam Rabbani's Qur'an and Sunna-Oriented Approach to Sufism

The greatest difficulty for Sufis throughout history has related to maintaining the congruity of Sufism with the Qur'an and Sunna, for the inspiration, spiritual discovery and states of ecstasy and intoxication that Sufis observe from time to time have brought about serious concerns in relation to jurisprudence and theology. This paper will examine the new perspective that Imam Rabbani brings to the elements of Sufism that are problematic in terms of theology or jurisprudence. The new interpretations and insights that Imam Rabbani brings to various issues such as the reliability of discovery and inspiration, the grading of the virtue of acts of worship, the method of spiritual education, austerity and remembrance of Allah, maintain their freshness for the people of the modern world. Alongside a discussion of his views on similar topics, this paper will look at his criticisms of other Sufis.

Tasavvufun Temel Prensipleri: Ahmed Sirhindi'nin Mektûbât'ından Bu Konuda Neler Öğrenebiliriz?

Arthur F. BUEHLER

Prof. Dr., Religious Studies Programme, Victoria University, Wellington, New Zealand

Tasavvufun meta-prensipleri tasavvufun bizzat sûfilerin kendileri tarafından açıklanmış olan prensiplerin temelinde var olan prensiplerdir. Bu meta-prensiplerin birincisi şayet sûfizm (daha uygun ifadesiyle tasavvuf) bir sûfî olma süreci ise, o hâlde sûfîleri araştırma ve değerlendirmenin önde gelen bağlamı (davranışsal veya düşünsel) tasavvufî uygulamalardır. Diğer tüm bağlamlar (siyaset, kültür ve edebiyat gibi) ikincildir. Bunu müteakiben bu yazı diğer meta-prensipleri ele alacaktır, mesela dar bir makamda olanın nasıl daha geniş bir şuur seviyesinde olan sûfîyi değerlendiremeyeceğini; sübjektif tefekkür gelişiminin nasıl öznellik arası (intersubjective) gelişimle örtüşmesinin zaruri olmadığını; ve tasavvufî uygulamanın tabiatında nasıl herhangi bir toplumun çoğunluk nüfusu ile aykırı olduğunu açıklamak gibi. Bu tebliğin genel hedefi akademisyenlerin tasavvufa yaklaşımlarının çerçevesini genişletmektir.

Meta-principles of Sufism: What can we learn from Ahmad Sirhindi's Maktubat?

Meta-principles of Sufism are those that underlie the principles of Sufism articulated by Sufis themselves. The first of these meta-principles is that if Sufism (properly speaking *tasawwuf*) is the process of becoming a Sufi, then Sufi practice (behavioral and contemplative) is the primary context for studying and evaluating Sufis. All other contexts (like politics, culture, and literature) are secondary. Following from this, the paper will look at other meta-principles, for example, explicating how one at a more constricted station cannot evaluate a Sufi at a more expansive level of consciousness; how subjective contemplative development does not necessarily overlap with intersubjective development; and how Sufi practice is inherently contrarian to the vast majority of the population of any society. The overall intent of this paper is to expand the context of how academics approach Sufism.

Mektûbât-ı Rabbânî'de Tanımlanan İrşad Kutbunun Ricâlü'l-Gayb Hiyerarşisi İçindeki Yeri

Dilaver SELVİ

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Başlığını verdiğimiz bu tebliğimizde iki ana konu ele alınacaktır. Önce ricâlü'l-gayb'ın târifi, tanımı, kavramın tarihi süreç içerisinde kazandığı mânâlar, sûfîlerin ricâlü'l-gaybı bir sistem içinde sıralaması ve bunun tarihi seyri, konuyu inceleyen temel eserler, bu konudaki farklı yaklaşımlar, ricâlü'l-gaybı oluşturan abdâl'la ilgili rivâyetlerin tesbiti ve değerlendirmeler inceleme konusu yapılacaktır.

Tebliğin ikinci kısmını, İmâm-ı Rabbânî'nin mektublarında tanımladığı ve değişik yönleriyle tanıttığı özellikle 260. mektubunda vasıflarını saydığı, bütün velîlerin ve mü'minlerin feyiz kaynağı gördüğü *insân-ı kâmilin*, kendi ifâdesiyle *kutbu'l-irşadın* ricâlü'l-gayb içindeki yerini ve görevini tespitler oluşturmaktadır. Tebliğ, genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümü ve kullanılan kaynakların listesiyle tamamlanacaktır.

The Place of the Qutb al-Irshad Identified in the Maktubat-i Rabbani, in the Rijal al-Ghayb Hierarchy

Two key subjects will be examined in this paper. The definition and description of *Rijal al-Ghayb*, or the Men of the Unseen, the meanings that the concept has acquired historically, the Sufis' locating *Rijal al-Ghayb* within a particular system and its associated historical trajectory, the key works analysing the concept and diverse approaches in this regard, identification of narrations concerning the 'abdal making up the *Rijal al-Ghayb* and interpretations of these, will first be explored.

The second part of the paper is comprised of a discussion of the place and role of *al-insan al-kamil* within the *Rijal al-Ghayb*. Imam Rabbani defines *al-insan al-kamil*, in his own words the *Qutb al-Irshad*, in his letters and introduces with their different facets, in particular relating their characteristics in his 260th letter, and he sees them as the source of spiritual or intellectual inspiration for all friends of Allah and the believers. The paper will be concluded with a general evaluation as well as a list of resources.

İmâm-ı Rabbânî'nin Vahdet-i Şuhûd Düşüncesi ve Bunun Tasavvuftaki Etkisi

Muhammad Iqbal MUJADDIDI

Prof. Dr., Government Islamia College, Department of History, retired, Lahore, Pakistan

Tasavvufun Müslüman dünyaya tanıttığı iki kavram bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “Vahdet-i vücûd” (Varlığın birliği) ve ikincisi de “Vahdet-i şuhûd”dur (âlemi gölge olarak görmek). Birinci düşünce erken dönem sûfîler arasında mevcuttu. İbnü'l-Arabî bu konuya edebî şeklini vermiş ve bu teori üzerine eserler kaleme almıştır. Sûfîlerin birçoğu bu düşüncüyü kabul etmekte ve buna uygun olarak uygulamalara başlamışlardır. Bazı sûfîler ise bu teoriyi eleştirmektedirler. İbnü'l-Arabî'nin kitapları üzerine birçok şerh yazılmıştır. Sekizinci asırda Fars ülkesinde yaşamış Şeyh Alâu'd-Devle Simnani isimli (ö. 136/736) “Vahdet-i şuhûd” fikrini keşf yoluyla bulmuş olan bir sûfî vardı. Şeyh İbnü'l-Arabî gibi onun da birçok takipçisi vardı. O da kitaplar derlemiş ve bu teoriyi tartışmıştı. Talebelerinden bazılarını fikirlerini açıklamak üzere Müslüman dünyaya gönderdi. Talebeleri Hindistan'da Şeyh Şerefuddin Manirî'nin hankahını ziyaret ettiler. Şeyh onun “Vahdet-i şuhûd” konusundaki görüşlerini kabul etti.

On birinci / On yedinci asırda İmâm-ı Rabbânî Şeyh Ahmed Sirhindî (ö. 1034/1614) üstadı Şeyh Hâce Bâkibillâh'a (ö. 1012/1603) yirmi mektup yazdı. Mektuplarından birinde (no. 12, cilt 1) şeyhine meşhur sûfîlerin birçok kitabını tâlim ettiğini fakat Şeyh Simnani'nin görüşleri ile uyduğunu söylemektedir. Hâce Bâkibillâh Şeyh'in şuhûdunun oldukça tam olduğunu yazmaktadır. Hâce, “Vahdet-i vücûd”un sülûkun dar bir yolu olduğunu düşünmekteydi. Hindistanlı büyük kelâmçı Şeyh Abdülhak Muhadis'e “Vahdet-i vücûd”un dar bir yol olduğunu ayne'l-yakîn ile bilmesi gerektiğini söylemişti. Fakat geniş olan yol yâni “Vahdet-i şuhûd” onun üzerindedir. Parmaklarıyla işâret ederek sıklıkla bu genç adamın (yâni Şeyh Ahmed Sirhindî'nin) yardımıyla “Vahdet-i şuhûd”un gerçeğinin farkına vardım. Bu düşünce tedviri olarak onun düşüncelerinde gelişti. Takipçilerinden birçoğu ona yazdığı mektuplarda bunun ne anlama geldiğini açıklamalarını istemişlerdi.

Müslüman dünyanın bazı âlimleri ondan teorisini açıklamasını istediler. Bazıları onun düşüncesini savunan eserler yazdılar ve diğerleri bunun karşısında benzer tartışmalar derlediler. İmâm-ı Rabbânî “Vahdet-i şuhûd” fikrini uygulamaları esnasında kullanmaya başladı. Sonuçlar farklıydı ve “Vahdet-i vücûd” uygulamasından daha iyiydi. Takipçileri bu çatışma üzerine bazı önde gelen eserler kaleme aldılar.

Fakat XVIII. ve XIX. asırlarda ulemâ bu fikirler arasında bir farklılığın olmadığını ortaya koymuşlardır. Sûfîler ve bu dönemin âlimleri abarttıkları, hedeflerini kaybettikleri, birbirlerini kâfirlikle suçlamaya başladıkları için, Şeyh Muhammed Muradtang Kashmiri (ö. 1131h.) *Sulhu'l-Ferikayn fi men'i tekfiri'l-muvahhidin* başlıklı çok önemli bir eser kaleme almıştı.

Şah Veliyyullah Muhadis Dehlevî de bu iki teori arasında farkın olmadığını ilân etmişti.

Imam Rabbani's Concept of Wahdat al-Shuhud and its Impact on Sufism

There are two concepts of Sufism introduced in the Muslim world, First is *Wahdat al-Wujud* (unity of existence) and the second is *Wahdat al-Shuhud* (existentiale unification). The first idea existed among the early Sufis, Shaykh Ibn 'Arabi gave it the literary shape and wrote some books on this theory. Many of the Sufis accept this idea and began to practice according to this way, some Sufis criticize this theory. Many commentaries have been written on the books of Shaykh Ibn 'Arabi. There was a Sufi in 8th century in Persia: Shaykh Ala-ul- Daula Simnani (died 736/136) who discovered by his *kashf* the idea of *Wahdat al-Shuhud*. Like Shaykh Ibn 'Arabi he has not many followers, he also compiled some books and discussed the theory. He sent some of his followers to the Muslim world to explain his ideas. His students visited India, the Khankah of Shaykh Sharf al-Din Maniri. The Shaykh accepted his thoughts on *Wahdat al-Shuhud*.

In 11th /17th century Imam Rabbani Shaykh Ahmad Sirhindi (d. 1034/1624) wrote about twenty letters to his Shaykh Khwaja Baqi Billah (d. 1012/1603). In one of his letters (No. 12 vol 1.) he told his Shaykh that he had studied many books of the well-known Sufis but had complete harmony with the ideas of Shaykh Simnani. Khwaja Baqi Billah wrote that the *Shuhud* of the Shaykh is quite complete. The Khwaja considered that *Wahdat al-Wujud* is a narrow way of Suluk. He told to the greatest theologian of India Shaykh Abdul Haq Muhadis that he has to know by Ayn-ul-Yaqeen that the *Wahdat al-Wujud* is a narrow way. But the grand road is above it i.e, *Wahdat al-Shuhud*. He often used to say to pointing out of his fingers that by the help of this young man (i.e, Shaykh Ahmad Sirhindi), I have happened to know fact of *Wahdat al-Shuhud*. This idea developed in the thoughts of him gradually. Many of his followers asked him for its explanation in his letters to him.

Some Scholars of the Muslim world requested him to explain his theory. Some of them wrote books in defense of his idea and other compiled same discourses against this. Imam Rabbani began to use

the idea of *Wahdat al-Shuhud* during his practices. The results were different and better than *Wahdat al-Wujud*'s way of practice. His followers wrote some notable books on this controversy.

But in 18th and 19th centuries the '*Ulama* proved that there is no difference between these two ideas, because the Sufis and '*Ulama* of these centuries were exaggerating and lost the goal, they began to infidel each other, Shaykh Muhammad Muradtang Kashmiri (d. 1131 AH.) compiled very important book entitled *Sulh al-Fariqayn fi man'i Takfir al-Muwahhidin*.

Shah Wali-Ullah Muhadith Dehlavi also declared that there is no difference between these two theories.

humanity in Sufism. He has even been characterised by one of the prominent scholars of the day, ‘Abd al-Hakim al-Siyalkuti, as *Mujaddid al-Alf al-Thani* (Renewer of the Second Millennium). In the words of Imam Rabbani himself, just as a Messenger of determination or perseverance (*Ulu’l’Azm*) was sent every thousand years when the world had been buried under spiritual darkness, in the thousandth year of the dimming of the lights of Allah’s Messenger, scholars endowed with *ma’rifah*, from among the Muslim scholars likened to the Messengers of the Children of Israel in a Prophetic Tradition, were sent in their place. It can be clearly seen that Imam Rabbani deservedly carries this attribute. The fresh intimate knowledge and overflowing spiritual grace that he revealed were not revealed by any saints before and no one had until that time made mention of such profound matters in relation to the truths of Sufism. His astonishing knowledge is clearly evident from his intimate knowledge pertaining to the Divine essence, his pure character and manner, and from his words and works revealing his states of ecstasy, his manifestations and self-disclosures. In particular, his setting forth the meaning of the concept of *Wahdat al-Wujud*, or “Oneness of Being” or “Unity of Existence,” which has assumed all sorts of forms over time, constitutes one of the most significant signs of this characteristic.

Sûfilerin Varlık Anlayışında İttifak ve Tehâfüt Meselesi: Vahdet-i vücûd ve Vahdet-i şuhûd'u Anlamak

Ekrem DEMİRLİ

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bir bilimde kullanılan yöntemin doğruluk ölçütlerinden birisi, müntesiplerinin görüşleri arasındaki tutarlılıktır. Gazzâlî'nin metafizikçi filozoflara yönelik eleştirilerinde en etkili kavram filozofların görüş ayrılıklarına atf yapan 'tehâfüt' tâbiri idi. Gazzâlî bu tâbiri kullandığında metafiziğin bütün iddiasını yok ettiği gibi aslında sofistler ile Platon ve Aristo ile gelişen metafizik gelenek arasındaki bir farklılığa da işaret etmekteydi. Sofistlerin bilginin kesinliğini reddederek 'göreceli' bir varlık ve bilgi anlayışını savunurken metafizikçiler bilgide kesinlik fikrini esas almışlardı. Gazzâlî metafizikçileri tutarsızlıkla eleştirirken aslında sofistlerin dile getirdikleri eleştiriye tekrarlamış oldu. Ancak şu soru geride kaldı: Acaba herhangi bir disiplinde 'tehâfüt' suçlamasını uzaklaştıracak bir yöntem bulunabilir mi? Tasavvuf, insanı hakikate ulaştıran bir yöneme sahip olduğunu beyân etti. Bu süreç Gazzâlî öncesindeki tasavvuf anlayışında fıkıh-kelâm ilim geleneğiyle uzlaşma sürecinde daha 'belirsiz' ve sınırlı bir dille anlatılsa bile İbnü'l-Arabî'yle birlikte metafizik bir üslûba kavuştu. Bunun neticesinde ise metafizikten beklenen sorunlarla karşılaştı. Bunların başında tutarlı bir yöntemin bulunup bulunmayacağıydı. Sadreddin Konevî ve İbnü'l-Arabî gibi sûfiler bütün sûfilerin aynı görüşlere sahip olduklarını iddia ederek tasavvufi yöntemin sahilliğini savunmuşlardı. Yunus Emre'nin "Yüz bini birdir dervişin, arada ağyar gerekmez" şeklinde dile getirdiği bir düşünce, İbnü'l-Arabî ve Konevî'nin bakış açısını da yansıtır. Bu nedenle "vahdet-i vücûd"un neticelelerinden birisi bütün sûfilerin aynı düşünce ekseninde ittifak ettiklerini ortaya koymaktır. İmâm-ı Rabbânî'nin "vahdet-i vücûd" üzerindeki eleştirileri en azından belirli bir ölçüde bu ittifakı bozuyor görünmektedir. Tebliğimizde sorumuz şudur: Acaba İmâm-ı Rabbânî'nin "vahdet-i şuhûd" kavramı altında dile getirdiği düşünceler tasavvuf içinde bir 'tehâfüt' düzeyinde kırılmaya yol açabilir mi?

Agreement and Incoherence in the Sufis' Approach to Existence: Understanding Wahdat al-Wujud and Wahdat al-Shuhud

One of the standards used in determining the accuracy of the method employed in a given discipline is the consistency between the views of its adherents. The most effectual concept employed in Ghazali's criticism of the metaphysicist philosophers was the term '*tahafut*' (incoherence), referring

to the difference in opinion between the philosophers. Just as Ghazali shattered the entire claim of metaphysics in his use of this expression, he actually pointed to a divergence between the tradition of metaphysics developing between the sophists and Plato and Aristotle. While Sophists defended a ‘relativistic’ understanding of existence and knowledge, rejecting the absolutism of knowledge, metaphysicists took the notion of certainty in knowledge as their basis. In accusing the metaphysicists of incoherence, Ghazali in effect repeated the criticism voiced by the sophists. However, the following question remained: Could a method be found to remove accusations of ‘incoherence’ in any given discipline? Sufism announced that it possessed the method enabling the human being to reach the truth. Even if this course was elucidated in a more ‘indistinct’ and limited language in the reconciliation process with the discipline of jurisprudence and theology in the pre-Ghazalian Sufi understanding, it acquired a metaphysical mode with Ibn ‘Arabi. As a consequence, however, he encountered issues unsurprising in metaphysics. Heading these was the question of whether or not a consistent method could be found. Claiming that they possessed views identical with those of all Sufis, such Sufis as Sadr ad-Din Konawi and Ibn ‘Arabi defended the authenticity of the Sufi method. Yunus Emre’s view, which he articulates by means of the statement, “One hundred thousand dervishes are one and the same, there are no need for others in between,” is also reflective of Ibn ‘Arabi and Konawi’s standpoint. For this reason, one of the outcomes of *Wahdat al-Wujud*, the Unity of Existence, is to putting forth the notion that all Sufis agree on the same thought axis. Imam Rabbani’s criticisms of the Unity of Existence appear to disrupt this agreement, at least to a certain extent. The question addressed in this paper is the following: Can the thoughts which Imam Rabbani voices under the concept of “*Wahdat al-Shuhud*”, or the Unity of Witnessing, pave the way for a split within Sufism in the order of ‘incoherence’?

İmâm-ı Rabbânî'nin Mektuplarına Göre Fıkıh Anlayışı

Ahmed Hamdi YILDIRIM

Araştırmacı-Yazar, İlmî Araştırmalar Merkezi (İLAM) İstanbul

İmâm-ı Rabbânî'nin çalışmalarını inceleyen kimse onun fikhî meselelere âşinâ, Hanefî fıkıhına ve karşılaştırmalı fıkıha vukûfiyetinin geniş ve ince fikhî bilgilere vâkıf olduğunu görür.

İmâm-ı Rabbânî'nin eserlerini gözden geçiren kimse onun şerîatı tarîkattan üstün tuttuğunu, ona göre tarîkatın şerîata tâbî ve ona boyun eğmiş olduğunu görür. Böylece o, zaman zaman şerîatın gereksizliğine, zaman zaman da şerîattan sapmaya çağırın fitne ateşini söndürmüştür. O yüksek sesle tarîkatın şerîatın hizmetkârı olduğunu, onun emrine boyun eğdiğini, şerîatın güzelliklerinin makamlardan, hâllerden ve müşâhedelerden daha yüce ve yüksek olduğunu, bir tek şer'î hükümle amel etmenin binlerce yıl mücâhededen daha faydalı olduğunu, sünnete uyularak yapılan kay-lulenin sünnete uymadan geceyi ihyâ etmekten efdal olduğunu, helallik ve haramlık konusunda sûfilerin amellerine itibar edilmeyeceğini, bilakis bu konuda Kitap, Sünnet ve fıkıh kitaplarından delile ihtiyaç olduğunu, dalâlet ehlinin riyâzat ve mücâhedelerinin Hakk'a yaklaşmayı değil uzaklaşmayı ve kovulmayı gerektireceğini kuvvetle ve cesaretle haykırıp ilân etmiştir.

Bu tebliğde İmâm-ı Rabbânî'nin işâret ettiği ve tartıştığı fikhî konuları ortaya koymaya ve fikhî me- lekesini tanıtmaya çalışacağız.

Imam Rabbani's Approach to Jurisprudence in Accordance with His Letters

A person examining Imam Rabbani's works comes to see that he is conversant with jurisprudential matters, has sound command of the Hanafi legal school and comparative jurisprudence, and possesses detailed knowledge of Islamic jurisprudence.

One reviewing Imam Rabbani's writings also observes his holding the shari'a above tariqa and that the latter is, accordingly, subordinate and resigned to the former. In this way, he has extinguished the flames of dissension calling for deviation from the shari'a or asserting its redundancy. He has strongly, boldly and vociferously proclaimed that the tariqa is servant and submissive to the shari'a, that the goodness of the shari'a is loftier and far more exalted than the spiritual states, stations and visions, that acting upon a single ruling of the shari'a is more propitious than thousands of years of striving, that a mid-morning nap (*qaylula*) carried out in observance of the Prophetic practice is

more meritorious than spending the night in worship without following the Sunna, that the deeds of Sufis cannot be relied upon in the matter of the prohibited and permissible but that there is a need for evidence from the Qur'an and books of Sunna and jurisprudence therein, and that the austerities and struggles of the transgressors necessitate not nearness to Allah but drawing away from and being banished by Him.

In this paper, an attempt will be made to present the jurisprudential matters which Imam Rabbani indicates and deliberates upon, and introduce his aptitude and expertise in Islamic jurisprudence.

İmâm-ı Rabbânî'nin Kelâmcı Kişiliği

Talha Hakan ALP

Araştırmacı-Yazar

İmâm-ı Rabbânî, gerek bazı tasavvufî söylemler karşısındaki eleştirel yaklaşımı, gerek tasavvuf terminolojisine sağladığı katkı sebebiyle tasavvuf tarihinin önemli simaları arasında yer almıştır.

Ancak İmâm-ı Rabbânî, sûfî ya da ıslahatçı kişiliğini merkeze alan çalışmalara inhisar ettirildiğinde onun kimliğini tamamlayan diğer boyutlar ihmâl e uğrayabilir. İmâm-ı Rabbânî'nin kimliğine şekil veren kelâmcı kişiliği bunların başında gelir.

İmâm-ı Rabbânî'nin kelâmcı kişiliği, sûfî kişiliğinin vuzûha kavuşması açısından da son derece önemlidir. Çünkü İmâm-ı Rabbânî'nin kelâmcı kişiliği tasavvufî söyleminde de aktif bir rol oynamıştır.

İbnü'l-Arabî tasavvuf öğretisini felsefî kavramları kullanarak tesis ederken İmâm-ı Rabbânî tam karşı kutupta yer alarak tasavvuf öğretisini Ehl-i sünnet kelâmının nazariyelerine paralel biçimde ele almıştır. Bunun için felsefecilerle kelâmcılar arasında tartışma konusu olan birçok mevzû İmâm-ı Rabbânî ile İbnü'l-Arabî arasında da tartışma konusu olmuş, İbnü'l-Arabî bu konularda felsefecilerin yanında yer alırken İmâm-ı Rabbânî kelâmcıların yanında yer almıştır.

Şunun özellikle altını çizmeliyiz; İmâm-ı Rabbânî sadece ihtiyaç hâlinde kelâmcıların görüşlerinden yararlanan mücerred kelâm tüketicisi değildir. İmâm-ı Rabbânî kelâm problemlerini özgün biçimde değerlendirmiş, orijinal mütâlaalar ortaya koymuş bir şahsiyettir.

Zaman zaman kelâmî kavramlara kattığı derinlik, zaman zaman bazı kelâmî nazariyelere getirdiği eleştiriler ve bilhassa bir sûfî olarak ortaya koyduğu bazı izah tarzları kelâm ilmine sunulmuş önemli birer katkıdır.

Dolayısıyla İmâm-ı Rabbânî sûfî kimliği kadar kelâmcı kimliğiyle de etraflı bir araştırmayı hak ediyor.

İşbu tebliğde çeşitli örnekler üzerinden İmâm-ı Rabbânî'nin, özellikle bir sûfî sıfatıyla kelâm ilmine kattığı zenginlik ele alınacak, kelâmcı kişiliği aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Imam Rabbani as a Theologian

Imam Rabbani has taken his place among the key personalities of Sufi history, whether by virtue of his critical approach in the face of certain Sufi discourse or his contribution to the Sufi lexicon.

However, where Imam Rabbani is confined to studies centred on his Sufi or reformist personality, the other dimensions completing his personality can be overlooked. Imam Rabbani's identity as a scholastic theologian shaping his personality is at the fore of all these.

Imam Rabbani's role as a theologian is of utmost importance with regards to the clarification of his Sufi personality. This is because his role as a theologian has played an active role in his Sufi discourse.

Whilst Ibn 'Arabi constructed his Sufi teaching by use of philosophical concepts, Imam Rabbani has approached his Sufi teaching, taking his place on the exact opposite pole, in parallel to the theologies of Ahl al-Sunna theology. For this reason, many issues that are the subject of debate between philosophers and theologians have become the subject of debate between Imam Rabbani and Ibn 'Arabi also. While Ibn 'Arabi stood alongside the philosophers in these matters, Imam Rabbani took the view of the theologians.

The following point must especially be highlighted: Imam Rabbani is not a consumer of isolated theology who makes use of the views of theologians only when necessary. He is a personality who has evaluated the problems of Islamic theology in a distinctive way and has put forth original views.

The depth he adds to theological concepts now and again, the criticisms he levels against certain theological theories from time to time and, in particular, some of the methods of explanation he puts forth as a Sufi are each an important contribution to the theological discipline.

As a result, Imam Rabbani's theological personality warrants as much attention and comprehensive research as his Sufi personality.

This present study will examine, by means of various examples, the richness that Imam Rabbani has contributed to Islamic theology, especially within the context of his Sufi character, and an attempt will be made to shed light on his personality as scholastic theologian.

Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî'nin Genel Muhtevası

Mahmut EREN

Araştırmacı-Yazar

Tüm zamanlarda, dünyanın ızdırabı, rehber insan eksikliğindedir. Kelâmları şifâ, nazarları devâ, sohbetleri ziyâ olan bu kâmil ve mükemmil insanların içinde bulunduğu cemiyetler için gâye, ekmek ve sudan önce gelmektedir.

Bu mecliste, İslâm harsını yüzyıllardır gömülü olduğu yerden çıkarıp, ölüme mahkûm irfân hayatımıza bir nefes verebilecek olan gerçek iman ve aksiyon sâhibi bir Allah dostundan bahsediyoruz. Yetmiş bin evliyânın serdarı pürnazı, ikinci bin yılın müceddidi olan İmâm-ı Rabbânî (k.s.).

Ârifibillâh olanlar, her cephesi ayrı bir görünüş ve renk olan bir menşure benzer. Bu sebeple iman rehberleri her cephesiyle ele alınmalıdır.

Kâinatın sahibini tanımak için peygamberleri, peygamberleri tanımak için, onların ashâbını ve kâmil etbânını, onları tanımak içinde, bıraktıkları eserleri tanımak gerekir.

Şimdi, sevenlerinden birine “beni tanıyıp, zâtımdan istifâde etmek isteyenler, mektûbâtımı çok okusunlar” buyuran İmâm-ı Rabbânî hazretlerini daha yakından tanımak için hep beraber *Mektûbât*'ının sırlı ibârelerinde kısa bir yolculuğa çıkalım.

Beşere ait bütün kitaplar insana ilim bahşederken, *Mektûbât* ise kişiye ilhâm ve irfân lutfeder. Hakk'ı tanımanın yolu akıl ve bilgi olmayıp, vecd ve ilhâm olunca *Mektûbât-ı Rabbânî*'nin kıymeti daha da tebellür eder.

Tıpkı üstâdım Mahmut Efendi hazretlerinin “*Mektûbât* olmasaydı az kalsın Mevlâyı bilemeyecektik” demesi gibi.

Dört mezhebin müftüsü Ali Haydar Efendi'nin de “Mevlânâ'nın *Mesnevî*'si büyük kitaptır. Lakin İsmet Garibullah'ın, *Risâle-i Kudsiyyesi* ile, *Mektûbât-ı Rabbânî*'nin yanında Elif Ba kalır. Çünkü bunlar mesâil-i şeriyeyi daha fazla ihtivâ eder.” buyurması dikkate şâyandır.

Mesnevî'den bir yanık kokusu gelir: “Yandım, piştim, oldum” der Mevlânâ. Câmî'nin *Nefahat*'ından, Safiyyuddin'in *Reşahat*'ından sızan aşk şarabının kokusu mest eder insanı. Lâkin İmâm-ı

Rabbânî'nin *Mektûbât*'ında ise enbiyâya, ahassul ahassa mahsus olan vuslatın sahvını, mârifetin durulduğunu, kulluğun dâimî huzûrunu bulursunuz. Dağların bile kaldıramayacağı yükü insana yükleyen Cenâb-ı Hakk'a, nasıl teslim olunacağını görürsünüz yaşanmış satırlarda.

The General Contents of the Maktubat-i Rabbani

The affliction of the world is at all times due to the lack of guiding individuals. For communities in which these perfected and perfecting individuals whose speech is healing, gaze is cure and conversation light, are present, aim and purpose takes precedence over bread and water.

In this assembly, we are referring to a friend of Allah possessing true belief and action who raised the culture of Islam from the place wherein it remained buried for centuries and who is able to revive our doomed life of learning – the leader of seventy thousand friends of Allah, the reviver of the second millennium, Imam Rabbani.

Those endowed with intimate knowledge of Allah resemble a prism, each of the facets of which are of a different appearance and colour. For this reason, such guides to belief must be discussed with respect to all of their aspects.

In order to know the Owner of the Universe one must know the Messengers and Prophets, know the Companions and perfected followers in order to know the Messengers, and the works and legacy of the Companions and perfected followers in order to know them themselves.

Now, let us altogether embark upon a short journey of the mysterious inscriptions of the *Maktubat* in order to become better acquainted with Imam Rabbani, who said, “May those who wish to know and draw benefit from me read my *Maktubat* often.”

While all books belonging to humanity confer knowledge upon the human being, the *Maktubat* bestows inspiration and direct knowing to a person. When the path to knowing Allah becomes, not reason and information but ecstasy and inspiration, the value of the *Maktubat-i Rabbani* becomes even more pronounced.

Just like my esteemed teacher Mahmut Efendi once said, “If it were not for the *Maktubat*, we were nearly not going to be able to know our Lord.”

The words of Ali Haydar Efendi, Mufti of the four legal schools, are also noteworthy: “Mawlana’s

Mathnawi is a great work. However, when compared with Ismet Garibullah's *Risale-i Kudsiyye* and the *Maktubat-i Rabbani*, it remains ABC, as these more so contain matters pertaining to the shari'a."

A burning smell comes from the *Mathnawi*, as Mawlana Jalal al-Din al-Rumi says, "I was burned, cooked and now *am*." The smell of the wine of love exuding forth from Jami's *Nafahat* and Safi's *Rashahat* entrances a person. In Imam Rabbani's *Maktubat*, however, you can find the sobriety of the union particular to the Prophets and the select of the select, the settling of *ma'rifa* and the incessant repose of servanthood. You can see exactly how to surrender to Allah Almighty, Who entrusted upon the human being a burden that even the mountains could not carry, in the lines which were lived and experienced firsthand.

İmâm-ı Rabbânî Sirhindî: Hayatı, Tasavvufî Görüşleri, İlmî ve Dinî Çabaları

Yacoub DOUKOURE

Araştırmacı-Yazar, Mali

Bu tebliğde, İmâm-ı Rabbânî'nin doğumu, Hz. Ömer'e ulaşan soy kütüğü, babası Şeyh Abdülhad, İmâm-ı Rabbânî'nin ilim tahsili, evlenmesi, şeyhi Bâkî Billah ile karşılaşması, intisâbı ve seyr u sülûkünü tamamlaması ve Lahor seferi hakkında bilgi verilmiş, onun davet, tebliğ, terbiye, irşad, tecdîd, nübüvvetin ispatı gibi hususlardaki gayretlerine temas edilmiştir.

İmâm-ı Rabbânî'nin mensubu olduğu Nakşbendiyye tarîkatının kurucusu, bu tarîkatın şartları, esasları, şeyhlik âdâbı, hatm-i hâcegân, müridin şeyhiyle sohbetinin âdâbı, zikir, murâkabe, İmâm-ı Rabbânî'nin nübüvvet ve velâyet anlayışı, tasavvufta meydana gelen bazı sapmalar, şeriat-tarîkat dengesi, farz ve sünnetlerin nâfilelerden önce olması, vahdet-i vücûd ve vahdet-i şuhûd gibi tasavvufî konulara bakışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Imam Rabbani Sirhindi: Life, Sufi Views, Scholarly and Religious Efforts

Information pertaining to Imam Rabbani's birth, his bloodline extending to 'Umar, his father Shaykh 'Abd al-Ahad, education, marriage, meeting with Shaykh Baqi Billah, affiliation with him and completion of his spiritual journeying, and his travels to Lahore are presented in this paper and such issues as his efforts in inviting others, communicating the message, teaching, renewal and presenting proofs of Prophethood are touched upon.

Imam Rabbani's views on the founder of the Naqshbandiyya Sufi order of which he is member, the conditions of the Sufi order, the deportment of a Shaykh, congregational remembrance or *khatm al-hajagan*, the etiquette of a disciple's conversation with their spiritual guide, remembrance of Allah and recitation of His names, self-supervision, his understanding of Prophethood and friendship with Allah (*walaya*), deviations in Sufism, the shari'a-*tariqa* balance, the precedence of the mandatory and sunna acts over the supererogatory, as well as the Unity of Existence and the Unity of Witnessing, are examined.

Tibyânü Vesâil'e Göre İmâm-ı Rabbânî ve Müceddidiyye

Yakup ÇİÇEK

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bu tebliğde sıra ile kısaca “*Tibyânü Vesâil*’e göre İmâm-ı Rabbânî”; “Tercüme-i hâli”; “Bazı sözleri”; “*Tibyân*’a göre Müceddidiyye tarîkatı”, “Müceddidiyye şubeleri”, “Müceddidiyye sülûkü keyfiyeti”, “İsmi zât zikri keyfiyeti”, “On yedi daire”, 1. İmkân âlemi, 2. Velâyet-i suğrâ, 3. Velâyet-i kübrâ, 4. Velâyet-i ulyâ konuları üzerinde durulacak ve bir değerlendirme yapılacaktır. İlgili konular *Tibyân Vesâil*’de III/98^a-107^b’ye kadar yaklaşık on varak içinde anlatılır.

Imam Rabbani and the Mujaddidiyya According to Tibyanu wasa’il

The topics that will be discussed consecutively in this paper are, in brief, “Imam Rabbani according to *Tibyanu wasa’il*, “life history,” “some of his sayings,” “the Mujaddidiyya according to *Tibyan*,” “branches of the Mujaddidiyya,” “nature of Mujaddidiyya spiritual journeying,” “nature of *Ism-i Zat* (the special, or essential, name of God),” “the seventeen circles,” 1. Realm of possibility, 2. Lesser intimacy (*walayati sughra*) with God, 3. Greater intimacy (*walayati kubra*) with God, 4. The highest intimacy (*walayati ulya*) with God. These will be followed by a general evaluation. Associated topics are expounded in *Tibyanu wasa’il* in close to ten pages from III/98^a-107^b.

İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin XVIII. Yüzyıl Anadolu Toplumundaki Nakşbendîlere Tesirleri

Halil İbrahim ŞİMŞEK

Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin (ö. 1034/1624) tasavvufî tesirleri sadece kendisinin yaşadığı Hindistan'la sınırlı kalmamış dünyanın birçok bölgesinde hissedilmiştir. Halifelerinin gayretleriyle onun tasavvuf anlayışı ve düşünceleri Müslümanların yaşadığı bölgelere yayılmıştır. Bu tebliğde XVIII. yüzyıl Anadolu toplumundaki Müceddidî hareketin öncüleri ve onların müntesiplerinin bazı tasavvufî meselelere bakışı ele alınacaktır. Özellikle Anadolu'daki Müceddidîlerin İmâm-ı Rabbânî'yle uyumlu veya ondan farklı bir şekilde ortaya koydukları tasavvufî görüşler değerlendirilecektir. Tasavvufî açıdan bakıldığında XVIII. yüzyıl, Osmanlı-Anadolu toplumunun pek çok yönden incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken bir dönemdir. Mesela bu yüzyılda bir önceki asırda yoğunlaşan ve medrese ile tekke gibi iki önemli kurumu karşı karşıya getiren Kadızâdeliler-Sivasîler arasındaki şiddetli tartışmalar artık olgunlaşmış, hatta bazı sonuçları görülmeye başlamıştır. Ancak bütün tasavvufî hareketler sözü edilen ulemâ-meşâyih tartışmalarında taraf olmamış veya diğer bir deyişle tartışmaya girmemiştir. Mesela genelde önceden beri ilim câmiasıyla bağları güçlü olan Nakşbendîler kendilerini bu iki grup arasındaki şiddetli tartışmaların dışında tutmuşlardır. Çünkü medreselilerin eleştirilerine konu olan sesli zikir, semâ, deverân (raks) vb. bazı hususlar bir kısım Nakşbendîler tarafından açıkça uzak durulmasa bile hakkında pek de olumlu ifâdeler kullanılmayan meselelerdir. Bunda İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'ye (ö. 1034/1624) nisbetle yayılan Müceddidî hareketin tesiri söz konusudur. Çünkü hareketin pîri İmâm-ı Rabbânî sözü edilen tarzda tavır sergileyen zâtlardan biridir. Fakat İmâm-ı Rabbânî'nin yaşadığı XVII. yüzyıldan sonraki asrın Anadolu toplumunda durum biraz daha farklıdır. XVIII. asrın Anadolu toplumunda yaşayan Müceddidîlerin bir kısmı deverânı savunan eserler yazmıştır. Yine onlardan bazıları Mesnevîhan olmuş ve semâ yapmıştır. Bazıları müzik dersleri almıştır. Hulâsa bütün bu gelişmeler tebliğimizde ana hatlarıyla ele alınacaktır.

Imam Rabbani Ahmad Sirhindi's Influence on the Naqshbandi Sufis in Eighteenth Century Anatolian Society

The Sufi impact of Imam Rabbani Ahmad Sirhindi (d. 1034/1624) was not restricted to the Indian subcontinent where he himself lived, but was felt in many regions throughout the world. With the

effort of his deputies, his Sufi approach and views were extended to regions in which Muslim lived. In this paper, the pioneers of the Mujaddidi movement in Anatolia and the approach of some of its followers in relation to certain Sufi matters will be discussed. In particular, the Sufi views of Mujaddidis in Anatolia, whether consonant with or separate to those of Imam Rabbani, will be evaluated. When looked at from the Sufi perspective, the eighteenth century is an era in which the Ottoman-Anatolian society needs to be examined and assessed from a great many facets. For instance, the fierce debates between the two factions represented by Kadizade and Sivasi, which had intensified during the previous century and had pitted two important institutions such as the *madrasa* and *tekke* against one another, had now mellowed and certain upshots had even begun to be seen. However, not all Sufi movements had sided with these debates between the scholars and shaykhs, or in other words, they chose to remain out of the debate. For instance, the Naqshbandi Sufis, who for the most part had already strong connections with the scholarly community, kept themselves outside the fierce debates between these two groups. This was because such issues that were objects of criticism by *madrasa* proponents as *dhikr*, *sema*, *deveran* (turning of the *sema*), are those matters which while not overtly shunned, are not spoken of too favourably by Naqshbandi Sufis. The impact of the Mujaddidi movement, which spread in connection with Imam Rabbani Ahmad Sirhindi, is in question here as Imam Rabbani, the *Pir* of the movement, is one of the individuals displaying such a stance. However, the situation in Anatolian society in the era following the seventeenth century during which Imam Rabbani lived was different somewhat. A group of Mujaddidi Sufis living in eighteenth century Anatolian society wrote works in defence of *deveran*. Again, some of them became *Mesnevi-han* (Mathnawi reciters) and performed *sema*. Some of them took lessons in music. In short, all these developments will be outlined and discussed in this paper.

Mevlânâ Hâce Naîmullah-ı Behrâiçî'nin Ma'mûlât-ı Mazhariyye Adlı Eseri ve Türkçe Tercemesi

Necdet YILMAZ

Dr., M. Esad Coşan Araştırma ve Eğitim Merkezi, İstanbul

Mevlânâ Hâce Naîmullâh-ı Behrâiçî (ö. 1218/1803), Nakşbendiyye-i Müceddidiyye'nin önemli temsilcilerinden, mizacı ve olaylara yaklaşım tarzı itibarıyla özgün bir şahsiyet olan Şemseddin Habîbullah Mirza Mazhar Cân-ı Cânân'ın halifesidir. *Ma'mûlât-ı Mazhariyye* ve *Beşârât-ı Mazhariyye* adlı eserleriyle mürişinin ve onun tâbi bulunduğu yolun özelliklerini kaleme almıştır. Farsça olarak yazılan *Ma'mûlât-ı Mazhariyye* 1858 yılında Kanpur'da basılmıştı ancak bir Türkçe çevirisinin varlığı şimdiye kadar bilinmiyordu. Kütüphane taramalarımız da bizi bu önemli eserin tercemesinin yapılmadığı kanaatine götürdü.

Ahmed Ziyâüddîn-i Gümüşhânevî'nin ileri gelen halifelerinden Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi'nin özel kütüphane ve arşivinde yaptığımız incelemeler esnasında adı geçen eserin bir tercemesine tesadüf ettik. Tercemesi 1301 tarihinde tamamlanan eser yine bu tarihlerde açık, okunaklı, güzel bir hatla istinsah edilmiştir. Müterciminin ve müstensihinin adını tespit edemediğimiz bu kitabın Ahmed Hilmi Efendi tarafından Farsça'dan Türkçe'ye çevirilmiş olma ihtimali yüksektir.

Bu tebliğ ile mezkûr eser ve Türkçe tercemesi ayrıntılı olarak tanıtılacaktır. Kitap Şemseddin Habîbullah Mirza Mazhar Cân-ı Cânân'ın siyer, ahlâk ve âdetlerini, Nakşibendiyye-i Müceddidiyye'nin özelliklerini anlatmaktadır. Mütercim Türkçe'ye çevirme sebebini ise bazı Hind kavramlarının ve örfî ıstılahlarının kullanılmış olmasından dolayı pek çok kimsenin istifade etmekten mahrum bulunduğunu, bu yüzden de geniş kitlelerin istifade etmesini temin olduğunu belirtmektedir.

Mawlana Na'im Allah Bahraichi's Ma'mulat-i Mazhariyya and its Turkish Translation

One of the important representatives of the Naqshbandiyya-Mujaddiyya, Mawlana Na'im Allah Bahraichi (d. 1218/1803) is the *khalifa* (successor) of Shams al-Din Habibullah Mirza Mazhar Jani-Janan, a distinctive personality with respect to temperament and approach to events. With his *Ma'mulat-i Mazhariyya* and *Basharat-i Mazhariyya*, he sets to paper the characteristics of the spiritual guide and the path to which they are affiliated. Written in Persian, the *Ma'mulat-i Mazhariyya*

was published in Kanpur in 1858, but its Turkish translation was until now unknown. Our surveys of libraries lead us to conclude that a translation of this important work had not yet been undertaken.

However, during our examinations of the private library and archive of Ahmed Hilmi Efendi of Ankara, one of Ahmed Ziyaüddin Gümüşhânevi's leading deputies, we chanced upon a translation of this work. Its translation completed in the year 1301, this work was again copied in a clear, legible and pleasant calligraphic script. This work, whose translator and copyist we have not been able to ascertain, was in all likelihood translated from Persian into Turkish by Ahmed Hilmi Efendi.

The aforementioned text and its Turkish translation will be introduced at length in this paper. The work describes the life, character and customs of Shams al-Din Habibullah Mirza Mazhar Jan-i-Janan, as well as the features of the Naqshbandiyya-Mujaddidiyya. The translator indicates his reason for translating the work into Turkish as being the fact that a great many people are unable to benefit from it due to the Indian concepts and technical terms it contains and that he envisaged a wider audience making use of it.

İmâm-ı Rabbânî'nin Allâme Muhammed İkbal Üzerindeki Tesiri

Ghulam MOEEN UD DIN

Prof. Dr., Punjab University, Lahore, Pakistan

Pakistan'ın milli şâiri Allâme Muhammed İkbal (1877-1938) çağının büyük düşünür ve entelektüellerindendi ve görüşleri bağımsız İslâm ülkesi Pakistan'ın temeli olmuştur. İngilizce, Farsça ve Urduca eserleri dünya çapında üne sahiptir ve farklı milletlerden araştırmacılar tarafından hayatı, düşüncesi ve sanatı üzerine yüzlerce kitap ve makale yazılmıştır.

Muhammed İkbal İmâm-ı Rabbânî'nin hayatı ve düşüncesinden son derece etkilenmiştir. İmâm'ın kuvvetli kişiliğini ve İslâmî ilimler ve tasavvuf sahasındaki devrimci hizmetlerini överdi. İkbal eserlerinin birçok yerinde İmâm'ın sözlerini nakletmektedir. Hayatında en az iki kez İmâm'ın Sirhind'deki türbesini ziyaret etmiştir. İkbal'in İmâm-ı Rabbânî'ye olan bağlılığı ve İmâm-ı Rabbânî'nin İkbal'in düşüncesi üzerindeki etkisi bu tebliğde ele alınmıştır.

Influence of Imam-i-Rabbani on Allama Muhammad Iqbal

Allama Muhammad Iqbal (1877-1938), the national poet of Pakistan, was a great thinker and intellectual of his age and his thoughts become the foundation of an independent Islamic country-Pakistan. His English, Persian and Urdu works enjoy a worldwide repute and hundreds of books and articles have been written by the researchers of different nations on his life, thought and art.

Muhammad Iqbal was highly influenced by Imam Rabbani's life and thought. He used to praise Imam's strong personality and his revolutionary services in the field of Islamic sciences and *Tasawwuf*. Iqbal quoted Imam's sayings several times in his works. He has composed some impressive verses in the praise of Imam Rabbani. He at least twice visited the holy tomb of Imam Rabbani at Sirhind. Iqbal's devotion to Imam Rabbani and Imam Rabbani's influence on Iqbal's thought has been discussed in this paper.

Balkanlar’da Nakşbendîlik ve İmâm-ı Rabbânî’nin Te’sirleri

Metin İZETİ

Prof. Dr., Makedonya

Türk-İslâm târihinin büyük bir zaman dilimini oluşturan Osmanlı Devleti’nin teşekkülünde ve gelişiminde önemli rolü olan tasavvuf, sâdece dînî alanla alâkalı bir olgu olarak kalmamış, fikir, felsefe, mîmârî, şiir ve mûsîkî başta olmak üzere bütün ilim ve güzel sanatlara uzanarak ilmî ve sosyal hayatla ilgili yönlendirmeler yapan bir düşünme ve yaşama tarzı olmuştur.

Balkanlar’da tasavvuf akımları XIII. ve XIV. yüzyıllarda yerleşmeye başlamış olmakla beraber XVI-II. ve XIX. yüzyıllarda tasavvuf, sanat ve sosyal faaliyetler açısından daha faâl olmuşlardır.

XIV. yüzyılda Hâce Bahâuddin Muhammed Nakşbend Buhârî (ö. 791/1389)’den sonra Nakşbendîlik ismiyle meşhur olan bu tarîkat târihî seyri içerisinde Sıddîkîlik, Tayfûrîlik ve Hâcegânîlik gibi değişik adlarla anılmıştır. XV. yüzyıla kadar Nakşbendîlik olarak devam eden bu tarîkat İmâm-ı Rabbânî (ö. 1034/1624) ile birlikte Müceddîdilik koluyla güçlü olarak temsil edilmiş, XIX. yüzyılın başından itibaren de daha çok Mevlânâ Hâlid Bağdâdî (ö. 1241/1826) tarafından kurulan Hâlidîlik koluyla ünlenmiştir. Bu tarîkatın Anadolu ve Rumeli topraklarına girmesi, Ubeydullah Ahrâr (ö. 895/1490)’ın XV. asrın ikinci yarısında hilâfet vererek Anadolu’ya gönderdiği Molla İlâhî (Abdullah Simâvî, ö. 896/1481) ve halîfeleri vâsıtasıyla olmuştur.

Nakşbendîliğin göze çarpan en önemli özellikleri, temkinli “orta yol” bir tasavvuf anlayışı, şeriat kural ve ilkelerine verilen âzamî önem, bir yandan temel ilkelerini gözetirken diğer yandan yerel, sosyo-kültürel ortamlara ve değişen şartlara uyum gösterme yeteneğidir. Bu tarîkatın idârî açıdan merkeziyetçi bir yönetim modeli yerine, her kültür sâhasının kendi mutasarrıfları aracılığıyla örgütlendiği adem-i merkeziyetçi bir yapılanmayı esas alması Balkanların birçok bölgesine girip faaliyet göstermesini sağlamıştır.

İmâm-ı Rabbânî’nin İslâm dünyasındaki güçlü tesiri ve izleri Balkanlara da yansımış ve önceden bazı bölgelerde mevcut olan Nakşbendî merkezleri Balkanların diğer bölgelerine de yayılmış ve özellikle Bosna Hersek’te merkezî tasavvufî yol konumuna geçmiştir. İmâm-ı Rabbânî’nin düşünce ve ictheadları sadece tekke çevrelerinde değil câmi ve medreselerde de oldukça yayılmıştır.

The Impact of the Naqshbandiyya and Imam Rabbani in the Balkans

Playing a significant role in the formation and development of the Ottoman state, which makes up a large time period in Turkish-Islamic history, did not remain purely a phenomenon pertaining to the religious sphere, but has been a manner or thinking and way of life shaping aspects of scholarly and social life extending from thought, philosophy, architecture, poetry and music to all other disciplines as well as to the fine arts.

In addition to Sufi currents having begun to take root in the Balkans in the thirteenth and fourteenth centuries, they were more active in terms of Sufism, art and social activities during the eighteenth and nineteenth centuries.

Becoming known with the name Naqshbandiyya after Muhammad Baha' al-Din Naqshband (d. 791/1389) in the nineteenth century, this Sufi order was referred to with various names such as al-Siddiqiyya, al-Tayfuriyya and Khwajagan in the course of its history. Continuing as the Naqshbandiyya until the fifteenth century, this Sufi order was strongly represented with its Mujaddidiyya branch by means of Imam Rabbani (d. 1034/1624) and from the beginning of the nineteenth century onwards, was famous more so through the Khalidi suborder established by Mawlana Khalid al-Baghdadi (d. 1241/1826). The transition of this Sufi order into the Anatolian and Rumelian lands was by way of Molla Ilahi ('Abd Allah Simawi, d. 896/1481) to whom 'Ubayd Allah Ahrar (d. 895/1490) had given authority in the second half of the fifteenth century.

The most salient characteristics of the Naqshbandi Sufi order are its cautious 'middle way' approach, the great importance it places upon the rules and principles of the shari'a and its capacity to adjust to socio-cultural climates and changing conditions whilst simultaneously adhering to its key principles. The Sufi order's assuming a decentralised structure, whereby each of its cultural domains are organised by means of their own provincial governors in lieu of a central administrative model, has enabled its entry and activity in a great many regions in the Balkans.

Imam Rabbani's strong influence and impact in the Muslim reflected in the Balkans also, and the already existing Naqshbandi centres in certain regions spread to other areas of the Balkans, notably taking on the form of the central Sufi path in Bosnia-Herzegovina. Imam Rabbani's thought and interpretations spread not merely to the Sufi lodge surrounds, but to mosques and *madrasas* more widely.

İmâm-ı Rabbânî'nin Orta Asya'ya Etkisi: Musahan Dehbîdî Örneği

Sayfiddin RAFIDDINOV

Doç. Dr., Özbekistan Fenler Akademisi Alişir Nevai Dil ve Edebiyat Enstitüsü, Taşkent, Özbekistan

Musahan Dehbîdî, Mahdum-ı Azam Ahmed Kâsânî'nin (1461–1542) yedinci kuşak evlâdından olup, tam ismi Muhammed Musahan Hoca b. Muhammed İsa Hoca b. Muhammed Baba Hoca b. Muhammed Razık Hoca b. Abdilmumin Hoca b. Hoca Haşim b. Muhammed Emin Hoca (Hoca-i Kelân) b. Hazret-i Mahdum-ı Azam'dır.

Hem Nakşbendî hem Kübrevî şeyhlerinden tahsil gören Musahan Dehbîdî, bir Hac yolculuğunda Keşmir'de İmâm-ı Rabbânî evlâdından Şeyh Miyan Muhammed Âbid Cihanabadî ile tanışır ve ona intisab eder. Onun huzûrunda tasavvufla beraber tefsir, fıkıh, hadis, mantık, belâgat, sarf, nahiv ilimlerini de öğrenir.

Musahan Dehbîdî; *Risâle-i kebîr el-fevâid*, *Nevâdir el-maârif*, *ed-Durr el-meknûn*, *Dürer el-esrâr ve sened el-ebâr*, *Zübdet el-hakâyık*, *Muhtasar der tasavvuf*, *Ayn el-meânî*, *Mahzen et-tarruf* gibi önemli eserler kaleme almıştır.

Musahan Dehbîdî eserleri ve irşad çalışmalarıyla Orta Asya'daki Nakşbendî-Müceddidî kolunu geliştiren büyük zatlardandır. Bildirimizde bu zâtın hayâtı, eserleri, düşünceleri ve Orta Asya'daki etkisi üzerinde duracağız.

Imam Rabbani's Impact on Central Asia: The Musa Khan al-Dahbidi Example

A seventh-generation descendant of Makhdum-i A'zam Ahmad al-Kasani (1461–1542), Musa Khan al-Dahbidi's full name is Muhammad Musa Khan Khwaja b. Muhammad 'Isa Khwaja b. Muhammad Baba Khwaja b. Muhammad Raziq Khwaja b. 'Abd al-Mu'min Khwaja b. Khwaja Hashim b. Muhammad Amin Khwaja (Imam-i Kalan) b. Makhdum-i A'zam.

Educated by both Naqshbandi and Kubrawi shaykhs, Musa Khan al-Dahbidi meets with Shaykh Miyan Muhammad 'Abid Jahanabadi in Kashmir during a pilgrimage and becomes affiliated with him. In his presence, he learns Qur'anic exegesis (*tafsir*), jurisprudence (*fiqh*), Traditions (hadith), logic (*mantiq*), rhetoric (*balaghat*), Arabic grammar and syntax (*sarf/nahw*) in addition to Sufism.

Musa Khan al-Dahbidi has authored such important works as, *Risala al-kabir al-fawaid*, *Nawadir*

al-ma'arif, al-Durr al-maknun, Durar al-asrar wa sanad al-abrar, Zubdat al-haqa'iq, Mukhtasar dar tasawwuf, 'Ayn al-ma'ani and Makhzan al-ta'arruf.

With his works and endeavours to teach and guide others, Musa Khan al-Dahbidi is one of the prominent personalities developing the Naqshbandi-Mujaddidi branch in Central Asia. In this paper, his life, works, thoughts as well as impact in Central Asia will be discussed.

Şeyh Müceddid-i Elf-i Sâni: Hindistan'daki Eserler Hakkında Bir Araştırma

Tayyeb Sajjad ASGHAR

Dr., Aligarh Muslim University, India

Müceddidi Elf-i Sâni olarak bilinen İmâm-ı Rabbânî Şeyh Ahmed Sirhindî (971-1034 / 1564-1624) Nakşebendî tarikatına mensup meşhur bir Hindistanlı sûfî idi. Birçok eseri olan birisiydi. En meşhur eseri 3 ciltlik *Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî* olarak bilinen eseridir. Daha hayatındayken en fazla şöhret kazanmış olan eseri mektuplarıdır. Bu yüzden Hindistan alt kıtasındaki birçok kütüphanede *Mektûbât*'ın birkaç nüshasını bulabiliyoruz.

XIX. asrın ikinci yarısı ve XX. asrın tamamı Asya alt kıtasında İslâmî tasavvuf araştırmalarına karşı artan ilgiye şahit oldu. XIX. asrın altıncı on yılında Şeyh Müceddid'in eserlerinin basılmasına yeniden başlandı. Hindistan alt kıtasında Farsça önemini kaybetmeye Urduca ise önem kazanmaya başladı için XX. asırda Şeyh Müceddid'in eserlerinin çoğu Urducaya tercüme edildi.

Onun popülaritesi sebebiyle ilim dünyası onun bazı eserlerinin birçok kez basıldığına şahit oldu. Urduca ve İngilizce elit kesimin ana dilleri olduğu için Şeyh Müceddid'in fikirleri Hindistan alt kıtasında başlıca bu iki dilde yayılmıştır.

Tebliğimde:

1. Şeyh Müceddid'in Hindistan alt kıtasında Farsça basılmış olan eserlerini tanıtmaya,
2. Şeyh Müceddid'in Urducaya tercüme edilmiş özellikle Hindistan alt kıtasında tercüme edilmiş ve basılmış eserlerini tanıtmaya,
3. Şeyh Müceddid'in Hindistan alt kıtasında Urduca ve İngilizce basılmış eserlerini tanıtmaya çalışacağım.

Shaykh Mujaddid Alf Thani: A Survey of Works in India

Imam Rabbani Shaykh Ahmad Sirhindi known as *Mujaddid Alf Thani* (971-1034/1564-1624) was a famous Indian Sufi of Naqshbandi order. He was a man of several writings. His most famous writings are his letters known as *Maktubat-i Imam Rabbani* which are in 3 volumes. It was his collection of letters that gained most fame and that too in his life time only. Therefore we find a number of copies of the *Maktubat* in manuscript form in most of the libraries of the Indian sub-continent.

The second half of the 19th century and the full 20th century witnessed an increasing interest in the study of Islamic Sufism in the Asian sub-continent. It was the 6th decade of the 19th century that the publication of the works of Shaykh *Mujaddid* began. It was the 20th century that most of the works of Shaikh *Mujaddid* were translated into Urdu as the Persian language was losing and Urdu was gaining importance in the Indian sub-continent.

It was his popularity that the world of scholarship saw several editions of his few important books. Urdu and English were the two main languages in the Indian sub-continent in which the ideas of Shaykh *Mujaddid* were propagated as these were the main languages of the elite.

In my article I will try to

1. Introduce all the Persian published works of Shaykh *Mujaddid* published in Indian sub-continent.
2. Introduce Urdu translations of Shaykh *Mujaddid*'s works, specially translated and published in Indian sub-continent
3. Introduce Urdu and English published works on Shaykh *Mujaddid* in Indian sub-continent.